Kemenesaljai Digitális Könyvtár
2012.12.04. 12:24

KEMENESALJA EGY KIS KÖZSÉGÉNEK ISMERTETÉSE

INTA, MAJD INTAPUSZTA ÉS VÉGÜL INTAHÁZA

EREDETE, MÚLTJA ÉS JELENE

1196-2005.

KRESZNERICS FERENC KÖNYVTÁR
CELLDÖMÖLK
48010

ÍRTA ÉS FELDOLGOZTA:

SÜKÖSD JÓZSEF

Mai Intaháza, korábban Intapuszta, még korábban Inta.

Nagysimonyi, Mesteri és Tokorcs községek között lévő helység. Katonai térkép felvétele szerint tőle kis távolságra folyik Kis-Sitke kornyékén eredő mocsaras patak, /Bölöntér/, mely hozzájárul ahhoz, hogy bozótos rétjei inkább nedvesek, mint szárazak.

Intához legközelebb eső település Felsőmesteri római település, eredeti neve /Villa-Metriána/ kis község.

A hely első írásos említése a Veszprémi Püspöki Levéltár szerint 1196-ból származik.

István király /somlói/ vásárhelyi bencés apácák kolostori egyház részére adományozta Intát, a Karakói Várispánság területéből, templom és kolostor fenntartása céljából.

A vásárhelyi apácakolostor kétségtelenül királyi alapítás, mert részükre a király somlói birtokaiból adományozta azokat a birtokokat, mely magába foglalta a Somló környéki kistelepüléseket, Vas megyéből Intát és néhány kisebb birtokot. Intán kívül más vasi település név szerint nincs feltüntetve. A kolostor első apátnője KOLOZS királyi hercegnő. Inta egyházmegyei hovatartozása századok folyamán változott az egész Kemenesaljával együtt. A szombathelyi egyházmegyéhez 1977-ben került, mely akkor került kialakításra.

Az is kétségtelen, hogy az adományozás időpontjában Inta és valószínüleg az egész Kemenesalja ebben az időben Karakóhoz tartozott, veszprémi székhellyel. Egész Nyugat-Dunántúl királynék birtoka volt. Szent István még fejedelem korában az egész Nyugat-Dunántúlt feleségének, Gizellának ajándékozta.

Inta virágzó település és monostori rangját a következők jelzik:

1. Még a birtok adományozása előtt plébánia működött itt.
2. 1325-ben hiteshely ebben az időben a két Mesteri /Alsó-Felső Mesteri/, Tokorcs és Nagysimonyi községek Intához tartoztak.
2. 1343-ban pallosjogot kapott /ítélő hatalommal felhatalmazott/. Közben a tatárjárás ideje alatt teljesen elpusztult a templom, a kolostor és a falu egyaránt.

A tatár inváziót követően 10 év alatt épült újjá Inta. Az előbbiekben említett Inta hiteshely, mely rangban megelőzte a Dömölki Prépostságot.

Intát, mint egyházi birtokot a vásárhelyi apácák maguk kezelték. 1367. május 3. A vasvári káptalan bizonyítja, hogy előtte Erzsébet az apáca-vásárhelyi /de Apachavasarhel/ szent Lambert egyházának apátnője a kolostor „Inta" nevű vas megyei elnéptelenedett birtokát sittkei Csépán fia /filius Chepani de Sittke/ Istvánnak és Lökös /Leukus/ fia Jánosnak Szent György napi kezdettel 20 évre évi három talentumért, amely Szent Mihály napkor fizetendő – haszonbérbe adja.

Erzsébet apátnő, aki a vásárhelyi apácák főnöknője eszközölte a bérbeadást- 1412-ben a kolostor hiányt szenved és az intai birtokot végleg eladják. Innét kezdve a vásárhelyi apácák, mint tulajdonosok nincsenek említve.

A falu a XVII. század elejéig az ősi birtokosa INTHAY PÁL haláláig, részben kisnemesi Inthay-Ovády családok birtokolták Intát.

A családok tagjai állandóan védekezni voltak kénytelenek a szomszédok erőszakoskodásai ellen, kik a birtokokat adományozás útján szeretnék megszerezni. Így 1420-ban a vasvári káptalan igazolja, hogy birtokosai változtlanul őseik földjén laknak, ezért biktokaik eladományozása megszakadás címén jogtalan volt.

Az említett családok azonban nem egyedüli birtokosai voltak a falunak, mert már a fentiekben említett – 1367-ben elzálogosított birtokot /Inta/ később a bérlők a tulajdonjogot is megszerzik. 1381-ben viszont már SZÉCHY MIKLÓS országbírót tiltják a Sitkeyek INTA elidegenítésétől. 1549-ben és 1553-ban pedig Miletinczy Miklósé a falu kettő és fél portája, három zsellére és két elhagyott telek, illetve egy porta és egy szolga. 1570-ben az Inthayak és a zálogbirtokos Senyei Ferencnek van összesen két és fél portája egy zsellérrel és egy elhagyott szegényházzal.

1588-ban Inthay Pál privilégiumának /kiváltság/ nyújtásával szeretne jobbágyokat intai birtokára vonzani. Mivel az egész országot ért csapások, a törökök kegyetlenkedési miatt megsokasodtak, a birtok nem kis rosszabbodásba jutott. Tükrözi ezt a rossz állapotot az ugyanazon évi összeírás is, mely szerint a töröknek hódoló Inta Inthay Pál birtoka teljesen üres.

1599-ben Inthay Pál egyetlen nemesként még össze van írva, mint akire négy forint adót, taksát róttak ki, de 1601-ben az egytelkes nemesek összeírását már nem tudták elvégezni, mert a falu teljesen el volt hagyatva.

Inthay Pál magtalan /családnélküli vagy utódnélküli/, halála után 1600-ban Jánosy sárvári várnagy kapja meg birtokrészét Intapuszta faluban. Innét kezdve már nem úgy említi az írás, mint Inta falu, hanem mint Intapuszta, amely 1604-ben Inta és Ovádi néven szerepel. 1631-ben örökös nélküli Inthay Pál Inta és Ovád pusztáit Eszterházy Miklós nádor másnak adja. 1650. körül viszont Dömölki András és harmadizigleni maradékai /leszármazottak/ kapják a birtokokat.

1677-ben Intapuszta Prédiumát Sárvárhoz tartozóként grof. Draskovics Mikska és nmeje Nádasdy Krisztina kapja. 1729-ben pedig Zinzendorf János engedi át Intát egy sor környező birtokkal együtt. /Miske, Gérce, Kápolna, Köcsk az ekkor felsorolt birtokok képezik a kialakulóban lévő uradalom magját, amely már 1736-ban a Batthyány család birtokában van és abban maradt az egész feudális és polgári kor folyamán.

1762-ben említetteken kívül Borgáta, Alsókáld, Simonyi, Alsó-Mesteri, Veszprém megyei Porszalók és néhány puszta tartozott az uradalmakhoz.

Az uradalom feje Inta, már 1762-ben emeletes épületnek írták le. A földszintjén az uradalmi hivatalnokokat helyezték el. A felső rész az uraság részére volt fenntartva. Négy különböző kis ház volt építve, ezekben a házakban lakott az ispán, a tiszttartó, az uradalmi vadász és a kovács. A határ bozótos része fácánosként szolgált. Évente mintegy 65-70 ökröt hizlalnak és szállítanak Bécsbe. Van téglaégetője, kemencéje is. Az intapusztai urasági birtok 294 hold szántóból, 212 hold rétből és 23 hold legelőből állt. 1765-ben Batthyány Lajos nádor úriszéket foglalt. 1769-ben fia Batthyány Vencel fivérének, József kalocsai érseknek adja bérbe 10 évre az uradalmat. Még 1796-ban és utóbbi földesúr 1813-ban három kőművest vitt Intára, egy-egy kovácsott, bognárt és cipészt.

Intapusztán 1781-ben 63 lélek élt, 1785-ben a népszámlálás adatai szerint 96-an éltek hét lakásban. Az ezt követő évben 83 lakosa volt Intának. Ludovicus nagy adatai szerint 12 lakásban 90 fő és 1863. évi helységtár szerint 112-en lakják Intát.

Inta 1849 előtt a kemenesaljai felsőjárásba, míg a század
második felében már a Kis-celli járáshoz tartozott. 1907-ben Felsőmesterihez tartozott.

A XIII. és a XIV. században említett egyháza még állt, Keresztelő Szent János tiszteletére volt felszentelve.

1762-ben már csak a puszta templomáról elnevezett dölőt említik, 1781-ben a Miskei filiához tartozónak mutatja a Püspöki levéltár. A templom alapjait a mai temető mellett találták meg.

Az intai kastélyt 1700-ban kezdték építeni, melyet több átalakítás után 1762-ben már emeletesként említik. 1820-ban klasszicista stílusban építették újjá. Közép folyosós alaprajz épület homlokzatának közepén mindkét oldalon két oszloppal alátámasztott erkély látható. Intát a Batthyány család hercegi ága birtokolta, ez az ág később a Batthyány-Strattmann nevet vette fel. A családnak nem volt jelentős birtoka Inta, rendszeresen bérbe adták. A kastély legismertebb bérlője Gyömöfey György Zala megye főispánja.

Különös említést érdemel a kastély utolsó tulajdonosa dr.Batthyány-Strattmann László herceg, akit a szegények orvosának hívtak. A vagyona nagy részét a szegények gyógyítására fordította. A vasi emberek tudatában még ma is elevenen élnek jótettei.

A második világháború során az intai kastély és a parkja nagy kárt szenvedett. A szovjet hadsereg fogolytábort rendezett itt be, tranzit jelleggel magyar hadifoglyok részére. Repülőteret is építettek, a kastély parkjának egy része a reptér építésének lett martaléka.

Gyömörey György által bérelt Intapusztát egy emeletes kastély, körülötte nagyon szépen gondozott hatalmas park, a parkon kívül gazdasági major, cselédlakások, istállók, raktárak, a kastélyt körülvevő birtok határolta be.

Özvegy Zsoldos Józsefné, ma 84 éves élő cselédasszony, majd később földhöz juttatott gazdálkodó, előtte fiatalon az uradalmi kastélyban szobalány /szolgáló/ ismeretei alapján a kastély számos helységből állt.

A kastély urának és hozzátartozóinak kiszolgáló személyzete a következőkből állt:

Egy inas, három szobalány, egy szakácsnő, kettő konyhalány, házvezetőnő, egy nevelőnő és egy házitanító, aki a fiatal úrral foglalkozott. A kastélyban különféleképpen oszlottak meg a helységek. A felső emeleten volt a könyvtár, olvasóterem, vendégszobák, mellékhelyiségek és a kisasszonyok, a fiatal úr szobája, majd az uraság hálószobája.

Az alsó szinten konyha, ebédlő, élelmiszer raktár, éléskamra, fogadó terem, iroda, mellékhelyiségek fürdőszobával, és az állandóan szolgáló részére cselédszobák. A kastélyban lakott állandóan két szobalány, az inas és a szakácsnő egy konyhalánnyal együtt.

Az urak télen általában Pesten tartózkodtak. Említésre méltóak azok a cserépkályhák, melyekben telente tüzeltek. Igen drága csempékből készültek. A néni elmondása alapján a könyvtár felbecsülhetetlen értékű könyvekből állt. A mellette lévő szobák falai értékes festményekkel voltak ékesítve. Az ő elmondása és más leírásokból is tudott, hogy a kastélyban sok esetben megfordult GÖMBÖS GYULA miniszter és nem egyszer Swőder Ervin kultusz-miniszteri államtitkár is. A kastély mai látható kapujával szemben egy nagyon szép nyárfás állé vezetett egész a Szőgyén birtokig. Itt kell megemlítenem, lehettem vagy tízéves, mikor az állé közé egy csapatszállító repülőgép kényszer leszállást hajtott végre. Három nap elteltével, a javítás után a rétre ökrökkel vontatták ki a gépet és onnét emelkedett a magasba. Ez 1938-ban még ritka látvány volt a gyerekeknek.

A kastélytól kb. 100 m-re terült el a gazdasági major, istállók, gazdasági épületek, magtárak és ezektől kis távolságra az úgynevezett cseléd házak. A major területén három kétlakásos földszintes lakóház állt. Az elsőben laktak Kalmár Ferencék kettő gyermekkel, mellettük Csajbók Józsefék hét gyermekkel, a következőben Farsang Istvánék és egy gyermek. Az utolsóban Dénes Lászlóék és kettő gyermek, továbbá Németh Józsefék öt gyermekkel.

A majoron kívül négy földszintes lakóház terült el. A kastéllyal szemben állva balra az elsőben Berghoffer Dénesék hat gyermekkel, Horváth Lászlóék két gyermekkel, Horváth Ferencék egy gyermekkel és Berta Istvánék gyermektelenek.

A következő házsoron id.Zsoldos János leányával és az akkor nősült József nevű fiával, kiknek az ott tartózkodásuk idején született négy gyermekük. Mikor laz öreg szülők kihaltak, a fia részére adta az uraság a lakás használatát. Következett Süle József kertész kettő családdal. Utána következő házsoron Tóth Józsefék és kettő gyermek, majd Nagy Jánosék három gyermekkel. Ezután Csonka Józsefék következtek három gyermekkel, majd Csizmazia Istvánék kettő gyermekkel.

Az utolsó házsoron kaptak lakást Horváth Béla nevezetű cseléd kettő gyermeke, következtek Nagy Jánosék három gyermekkel. Ezzel a házsorral szemben az út /kocsiút/ másik oldalán van a ma is használt temető.

A későbbiekben az ásatásoknál foglalkozom a temető újbóli megemlítésével, az ásatásokkal kapcsolatban.

Gyömörey György

Sümeg 1873.XII.27. – 1949.VIII.19. Gógánfa

Gyömörey György Intapuszta utolsó bérlője, aki Nagykanizsán járt gimnáziumba, a budapesti műegyetemen szerzett gépészmérnöki diplomát. Kereskedelmi minisztériumban dolgozott, mint a vasúti és a hajózási felügyelőség vasúti osztályának vezetője. Az 1920-as nemzetgyűlésen a celldömölki kerületet képviselte. 1922-ben nem szerzett mandátumot a választásokon, így rövid időre visszavonult a politikától. 1926-ban kinevezték Zala megye főispánjává, mely tisztséget 10 évig töltötte be. A törvényhatósági bizottságnak 1936. után is tagja maradt. 1945-ben gógánfai birtokára vonult családjával együtt.

dr.Holéczy Zoltán, orvos
1896 – 1969.
A Ság hegy, Intapuszta és környékének amatőr régésze

1896. október 5-én született Szegeden. A Budapesti Orvostudományi Egyetemen szerzett orvosi diplomát. Mint orvos nősülése folytán került Celldömölkre. Nagy természetbarát. Az ő elbeszélése után tudjuk, hogy gimnáziumi élményéből kifolyólag ragadt rá a régészet utáni érdeklődése. Az 1913-1914-es ásatásoknál szombathelyi /mai Kovács szálló építésénél/ a barátja fellelt római pénzt talált és mutatta meg az ifjú érdeklődőnek. Ezek után figyelemmel kísérte az ásatásokat. Amint ő nevezte magát, ettől kezdve dilettáns gyűjtő /műkedvelő/ lett. Nagy érdeklődést tanúsított a régiségek iránt. 1941-ben kezdetett ásatásokat Mesteritől kb. kilométerre fekvő Intapusztán a saját költségén. Az ásatásokat szerencse kísérte, mert értékes leletanyagot hozott felszínre. Az általa feltárt leletek bizonyítják, hogy Inta már a honfoglalás idején lakott terület volt.
Az ásatások helyét a csatolt térkép mutatja. A talált leletekkel nem foglalkozom, mert azokat már sok példányban publikálták, illetve ismertették.

Pszichiátriai Rehabilitációs Intézet, Intaháza – főépület (1987-es felvétel)

Dr. Benedek István
igazgató

Dr. Kiss-Vámosi József igazgató, Intaháza (1971–1994)

Grósz Pál igazgató, Intaháza (1995–)

Az épület jobbról a bejárati ajtó, középső kép a bejárati kapu.

A valamikori nyárfás állé. /1943/

Kossuth Ferenc Könyvtár
122363
Celldömölk

A kastély az országút felől.

A kastély az udvar felől, azaz a parkból
2005.I.12.

Nincs szándékom új Aranyketrecet fogalmazni, vagy átírni, csak azt szeretném pótolni, amit kimaradt belőle és mit szerénységből Benedek István főorvos úr kihagyott. dr. Maráczi Jenő főorvos úr 1945. nyarán igényt nyújtott be Intapusztára, azaz az épületre a celldömölki kórházhoz való csatolásra, gyógyhely céljából. A Batthyány-Strattmann László kastély átadását a Népjóléti Minisztériumtól ki is igényelték 5-6 holddal együtt. A megyei tiszti főorvos október 30-án kérte, hogy a törvényhatóság az intapusztai kastély átvételét hagyja jóvá, amit 1946-ban át is adtak a kórháznak. 1947. február 18-ai évnegyedes törvényhatósági közgyűlésen Kovács József alispán megbízást kapott az intai kastéllyal 120 ágyra bővülő celldömölki kórház működési szabályzatának átdolgoztatására. Ezzel kapcsolatban egy osztályvezető ideggyógyász főorvosi, egy segédorvosi, egy élelmező tiszt, egy szakaltiszt, öt ápolónői és hat takarítólány állás szervezése vált időszerűvé. Az összes költségek fedezésére a megye a Pénzügyminisztériumtól 300 ezer Ft-ot kért. A május 19-i közgyűlésen az alispán már az idegosztály létesítésének tényét jelenthette be. Szeptember 15-én pedig közölhette, hogy bírva a Népjóléti Minisztérium támogatását az épület átalakítás tervezése Brenner János szombathelyi építészmérnöknek adott megbízást. A Pénzügyminisztérium végül is 200 ezer Ft támogatást adott azzal, hogy az építkezést mielőbb kezdjék meg. További építkezéseket a Népjóléti Minisztérium saját három éves tervének keretében ígérte.

Az 1948. március 4-én tartott kórházvizsgálatkor Intaháza felújítása már folyamatban volt. /Ekkor még Intapuszta/. A fertőző osztály átépítésével kapcsolatban a versenytárgyalás már megkezdődött, de a központi épület és a szennyvízelvezető bővítése ismét csak megbeszélés tárgyát képezte. Ezzel kapcsolatban 70 ezer Ft-os új költségvetés készült ugyan, ám az Államépítészeti Hivatal alispánnak tett javaslata alapján a fertőző osztály befejezéséhez 200, a szülészet építéséhez 270 ezer, a kapus és személyzeti épülethez 75, Intapusztához 600 ezer Ft-ra, összesen tehát 1.215 millió Ft-ra lenne szükség.
A rekonstrukció lassan haladt és csak 1952. tavaszán fejeződött be. 1952. április 10-én jelent meg az első betegcsoport Intapusztán. 1952-ben dr. Gálfi, majd dr.Kun orvosok tartózkodtak átmenetileg Intapusztán szakorvosként. dr.Benedek István 1952. szeptember 8-án érkezett Intapusztára. 1953. elején nevezték ki Intapuszta vezető főorvosává. Itt térnék rá arra, ami kimaradt. Nem volt szándékában egyes személyeket megnevezni. Elhallgatta, hogy egyszer nagy házkutatást tartottak a lakásán. Egy csomó feljegyzése akkor tűnt el.

Mesenincs főorvos	dr. Tárczi Miklós főorvos
Jovális doktor	dr. Kardos György orvos
Lantos főkönyvelő	Hegedűs László
Gyógypedagógusok	Kappéter István és Kerpel Júlia
Tati, a főápoló	Takács Péter /aki Lipótmezőről lett idehelyezve

Főmami, ő a Benedek főorvos úr felesége volt.

Suszter Szalai bácsi és Finta János, az előző fűtött is, az utóbbi pedig ápolóként is dolgozott..
Szatócs gondnok, Szombathelyről kijáró úriember, Major János.
Ápolók: Horváth Irma, aki később férjhez ment egy ápolthoz. Farkas Anna, Felischmanné Emma nővér, Bech, Stejer, Békési, Finta Lajosné, Marosi. A többi ápoló a betegek közül került ki.
A konyhában dolgozók? Berghoffer Mária.
Az intézet kocsisa Horváth Kálmán Simonyiból járt ki dolgozni.
Az Aranyketrec többi szereplője, a betegek.
Sz. adatok Fenyvesi Gézáné szintén még ápolóként dolgozott Intapuszta, később pomázi idegosztály, majd tompai idegosztály főnővére.
Az Intaháza elnevezést az intézet 1973-ban kapta.

Rövidítések

Veszprémi Püspöki Levéltár + V.P.L.T.
Vas megyei Püspöki Levéltár + V.P.L.T-
Hazai Oklevél tár + H.A.
Országos Levéltár + H.O.
Időrend szerinti egybeállított okmány jegyzék = Regeszta

Felhasznált irodalom és forrásmunkák

Intai krónika l oldal internet.
Veszprémi és szombathelyi levéltárak.
V.P.L.T. Lukics Pál. 1923. A vásárhelyi apácák története c. mű.
Hova tartozás Imé. l oldal V.P.L.T.
A vásárhelyi apácák részére adományozás Vásár. H.A. tör. l7-l8 oldasl.
Kolozs apátnő lásd Kir hercegnő. Wertner Mór. Árpádopk nemzetsége.
Hely meghatározás Vas megyével kapcsolatban. Országos levéltár 21.Reg.
Település rangja: Intai krónika. Imé első oldal O.L.T. 21. regesztát.
Tatárjárás utáni újjáépítés. Intai krónika l. oldal
Háromas meghatározása Intának: Birtokadományozás előtti Plébánia Hivatal Hiteshely, Pallosjog. Intai Kro. O.L.T. 12. regesztát.
Vas megyei levéltár.
Irodalmak: M.Ny...Tesz. II. Bp. levéltár 12-es regesztát.
Kálmán: Nevek Világa 174.
Diénes István: A Honfoglaló Magyarok. BP. 1972. 21. lásd Nemzetségfői címen.
Baán: Ősi Magyar személynevek 1944. 57-58. oldalon.
Birtoklás leírása 1700-as években. Turista szálló Útmutató 169. oldal.
Gyömörey György Zala megye Főispánja Intapuszta bérlőjének rövid bemutatása.
Gulyás, Sziklay 492.p. Békássy 134-135. oldal ZVM. 3. rész 141.
Intai kastély bemutatása 1942-1945. években. Személyzeti összetétel elmondás és átélés után. özv. Zsoldos Józsefné Köcsk ma is élő lexikon.
Ásatásokat végeztető dr. Holéczy Zoltán főorvos bemutatása, Új Kemenesalja 1995. márciusi szám.
Kiegészítés a beteggondozó intézet alakulásáról és az akkor elfelejtett személyzetéről. Celldömölki Évszázadok című kiadvány.
Az alakuláskori személyzet megnevezése, ismertetése. Fenyvesi Géza ny. egyetemi tanár, docens és felesége bemutatása alapján. Kecskemét Zsája u. 6.
Új és korabeli fényképek.

Kisfaludy Ferenc Könyvtár tulajdona
122363
Celldömölk